

Постановление

21.03.2019

Чистай шәһәре

Карар

№ 146

“2019-2021елларга Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү турында”гы муниципаль программаны раслау турында

Россия Федерациясенең 25.10.1991елгы “Россия Федерациясе халыкларының телләре турында”гы 1807-1нче законы, 01.06.2005 елда кабул ителгән “Россия Федерациясендә дәүләт теле турында”гы 53нче номерлы Федераль закон, Татарстан Республикасының 08.07.1992 елда кабул ителгән “Татарстан Республикасында дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында”гы 1560-ХІІнче номерлы законы, Татарстан Республикасының 12.01.2013 елда кабул ителгән “Татарстан Республикасында татар телен дәүләт теле буларак файдалану турында”гы 1нче номерлы законы нигезендә, Россия Федерациясе Президентының 19.12.2012 елгы “2025 елга кадәр чорга Россия Федерациясенең дәүләт милли сәясәте стратегиясе турында”гы 1666нчы номерлы Бюерыгы, Татарстан Республикасы Президентының 03.07.2008 елгы “Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәте Концепциясен раслау турында”гы УП-312нче Бюерыгы, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының “Татарстан Республикасында телләр турындагы законны тормышка ашыру чаралары турында”гы 451нче Карары белән Татарстан Республикасында дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләргә эшләвен саклау, өйрәнү, үстерү һәм арттыру өчен шартлар тудыру максатында Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитеты

КАРАР БИРӘ:

1. “2019-2021елларга Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү турында”гы муниципаль программаны (алга таба - Программа)1нче кушымта нигезендә расларга.

2. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында телләр турындагы законны тормышка ашыру буенча Комиссия составын (алга таба –Комиссия) 2нче кушымта нигезендә оештырырга һәм расларга.

3. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында телләр турындагы законны тормышка ашыру буенча комиссия турындагы Нигезләмәне (алга таба – Нигезләмә) 3нче кушымта нигезендә расларга.

3.1. Комиссиягә эшнә Нигезләмә нигезендә оештырырга.

4. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитетының 19.12.2013 елда кабул ителгән “2014-2020 елларга Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү турында”гы муниципаль программаны раслау турында”гы 928нче карары үз көчен югалткан дип танырга.

5. Чистай муниципаль районының финансы-бюджет палатасына (Н.А. Карманова) ел саен чираттагы финансы елына район бюджетын формалаштырганда Чистай муниципаль районы бюджетыннан әлеге максатларга жиһәрелә торган акча чыкларендә һәм мөмкинлекләргә исәпкә алып, Программа чараларын тормышка ашыру өчен акча бүлүне алдан исәпкә алырга.

6. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитетының Программаны тормышка ашыруда катнашучы структур подразделениеләргә аның тарафыннан каралган чараларны үз вакытында үтәүне тәэмин итәргә.

7. “Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе” МКУнә (О.В. Купцова) әлеге карарны Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитетының рәсми сайтында (<http://chistopol.tatarstan.ru>) һәм Татарстан Республикасының рәсми хокукый-мәгълүмат порталында (pravo.tatarstan.ru) урнаштырырга.

8. Әлеге карарның үтәлешенә контрольлек итүне Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитеты жиһәткесенә социаль мәсьәләләр буенча урынбасары Г.Ю. Задворновага йөкләргә.

Башкарма комитет
жиһәткесе

Э.Р. Хәсәнов

Татарстан Республикасы
 Чистай муниципаль районы башкарма комитеты
 карарына 1нче Кушымта
 21.03.2019 № 146

“2019-2021елларга Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерүнең”
 МУНИЦИПАЛЬ
 ПРОГРАММАСЫ

“2019-2021елларга Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү”
 муниципаль программасы паспорты

Документ исеме	“2019-2021елларга Чистай муниципаль районында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасының башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү турында”гы муниципаль программа (алга таба - Программа).
Программаны төп эшләүче	Татарстан Республикасының 2004 елның 11 октябрдә кабул ителгән 2004-2013 елларга Татарстан Республикасында Татарстан Республикасының дәүләт телләргә һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча 52 нче номерлы законы, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 21.10.2013 елда кабул ителгән “2014-2021елларга Татарстан Республикасында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү турында”гы дәүләт программасын раслау турында”гы 794 нче карары
Программаның максатлары һәм бурычлары	Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитеты
Программаны тормышка ашыру сроклары һәм этаплары	ТР Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мөхәррифт идарәсе, ТР Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәдәният бүлеген, ТР Чистай муниципаль районы башкарма комитетының яшьләр бүлеген
Программаны башкаручылар	Максат: Татар һәм рус телләрен Татарстан Республикасының дәүләт телләргә буларак саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен шартлар булдыру, шулай ук Чистай муниципаль районда яшәүче халыкларның телләргә саклауны, өйрәнүне һәм үстерүне тәэмин итү. Бурычлар:

	<p>1. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында телләр сәясәтен норматив-хокукый тәэмин итүне камилләштерү;</p> <p>2. Татарстан Республикасының дәүләт телләре буларак татар һәм рус телләренең тигез хокуклы эшләвенә ярдәм итү;</p> <p>3. Чистай муниципаль районында татар һәм рус телләрен өйрәнү һәм татар һәм рус телләрендә укытуның бөтенлеге системасын үстерү; Татарстан Республикасыннан читтә татар телен өйрәнүгә һәм татар телендә укытуга ярдәм итү;</p> <p>4. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында татар һәм рус телләрен саклау һәм үстерү процессын фәнни һәм фәнни-методик озату, Татарстан Республикасыннан читтә татар телен өйрәнүгә һәм татар телендә укытуга ярдәм итү;</p> <p>5. Чистай муниципаль районында яшәүче халыклар вәкилләренең телләрен саклау һәм үстерү;</p> <p>6. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында дәүләт һәм башка телләрнең социаль статусын һәм абруен арттыру;</p> <p>7. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында этнотелләр халәте мониторингы.</p>
<p>Программаны тормышка ашыру сроклары</p>	<p>2019-2021 еллар</p>
<p>Еллар буенча бүлек финанслау күләме</p>	<p>Район бюджеты акчасы хисабына финанслауның гомуми күләме: 2019 ел - 697000 2020 ел- 751000 2021 ел- 751000</p>
<p>Көтелүче нәтижәләр</p>	<p>2021 елга:</p> <p>Функцияләренә Татарстан Республикасы телләре турындагы законны һәм Программаны тормышка ашыру мәсьәләләре карый торган муниципаль берәмлек һәм жирле үзидарә органнарының структур подразделениеләр саны 4 берәмлеккә кадр җиткереләчәк;</p> <p>Муниципаль идарә, инфокоммуникацион өлкә һәм хезмәтләр өлкәсендә Татарстан Республикасының дәүләт телләрендәге аудиовизуаль мәгълүмат нисбәте 50 процентка/50 процентка җитәчәк;</p> <p>мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында татар милләтеннән булган балаларны туган татар телләрендә укыту һәм тәрбияләү күләме 31 процент итеп сакланачак;</p> <p>гомуми белем бирү оешмаларында татар милләтеннән булган балаларны туган татар телләрендә укыту һәм тәрбияләү күләме 31 процентка җитәчәк;</p> <p>гомуми белем бирү оешмаларында рус милләтеннән булган балаларны туган рус телләрендә укыту һәм тәрбияләү күләме 100 процент дәрәжәсендә сакланачак;</p> <p>Татарстан Республикасы Чистай муниципаль</p>

	<p>районында масса-күләм мәгълүмат чаралары өлеше татар телендә 30 процентка житәчәк;</p> <p>Республикадагы Татарстан Республикасы һәм Россия Федерациясе халыклары телләрендәге, рус теленнән кала, гомуми кулланыштагы китапханәләрнең тулай фонды өлеше 25 процентка житәчәк;</p> <p>Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында телләр торышы турындагы һәм Программаны тормышка ашыру барышы турындагы масса-күләм мәгълүмат чараларындагы басмалар саны 10 берәмлеккә житәчәк;</p> <p>Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында этно-тел динамикасына һәм Программаны үтәү нәтижелелегенә үткәрелгән тикшерүләр саны 3 берәмлеккә житәчәк.</p>
--	--

I. Программаны тормышка ашыру өлкәсенең гомуми характеристикасы, проблемалар, Программа аларны хәл итүгә юнәлдерелгән

Өлеге Программа Россия Федерациясе Конституциясе, Россия Федерациясенең 25.10.1991елгы “Россия Федерациясе халыкларының телләре турында”гы 1807-1нче Федераль законы, 01.06.2005 елда кабул ителгән “Россия Федерациясендә дөүләт теле турында”гы 53нче номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Президентының 19.12.2012 елгы 1666нчы номерлы Боерыгы белән расланган Россия Федерациясенең 2025 елга кадәрге чорга дөүләт милли сәясәте стратегиясе, Татарстан Республикасы Конституциясе, Татарстан Республикасының 08.07.1992 елда кабул ителгән “Татарстан Республикасында дөүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында”гы 1560-ХIIнче номерлы, Татарстан Республикасының 12.01.2013 елда кабул ителгән “Татарстан Республикасында татар телен дөүләт теле буларак файдалану турында”гы 1нче номерлы законнары, шулай ук Татарстан Республикасы Президентының 03.07.2008 елгы УП-312нче Боерыгы белән расланган Татарстан Республикасында дөүләт милли сәясәте Концепциясе (Президентның 2013 елның 26 июлендәге УП-695 нче номерлы Боерыгы редакциясендә) һәм Россия Федерациясенең һәм Татарстан Республикасының башка законнары нигезендә эшләнгән һәм Татарстан Республикасының 2004 елның 11 октябрендә кабул ителгән 52 нче номерлы законы белән расланган 2004-2013 елларга Татарстан Республикасында Татарстан Республикасының дөүләт телләрен һәм башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча Татарстан Республикасының Дөүләт программасын тормышка ашыру кысаларында үткәрелә торган эшне дөвам итүгә өнди.

Өлеге Программа Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында Татарстан Республикасының дөүләт телләрен һәм башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен оптималь шартларны хәл итүгә юнәлдерелгән.

1. Проблемалар эчтәлеге

Татарстан Республикасында 173тән артыграк халык вәкиле яши. 8 милләт вәкиленең саны 10 мең кешедән артыграк.

Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында 79 732 мең кеше яши, шулардан 8 милләт вәкилләре 79 551кеше күләмендә (татарлар-32.134 мең кеше, руслар - 44.451 мең кеше, чувашлар -2405 кеше, мордвалар- 322 кеше, украиналылар 168 кеше, башкортлар - 41 кеше, удмуртлар - 17 кеше, марилар-13 кеше) һәм башка милләт вәкилләре.

Телләргә үстерүгә мәгълүмати киңлек зур тәэсир ясый. Соңгы вакытта телләргә лексик күләм кимү, орфографик, пунктуацион һәм стилистик хаталар, шул исәптән масса-күләм мәгълүмат чараларында арту күзәтелә. Яшьләр күпчелек чит илдән кергән сүзләр кулланып, жаргон белән һәм компьютер лексикасынан файдаланып сөйләшәләр. Жәмәгать оешмаларының актив катнашы белән дөүләт, ведомство һәм муниципаль властың барлык дәрәжәләрендә дә телләргә саклау механизмын эшләү зарур.

Эшчәнлекнең күрсәтелгән юнәлешендә мәгариф оешмалары әйдәүче рольне уйнайлар. Аерым алганда, Чистай муниципаль районының гомуми белем бирү учреждениеләрендә өч туган телне: рус, татар, чуваш телен өйрәнәләр, шулай ук туган телләрдә укытуда алып барыла. Укыту методикасын камилләштерү мөһим бурыч булып тора.

Китапханәләрдәге һәм архив саклагычларындагы иске язмаларга һәм борынгы китапларга сан бирү, язма культура һәйкәлләрен саклау (консервация, реставрация) проблемасы кискен булып кала.

Татар телендә аралашучы татарлар санының кимү тенденциясе саклана, татар телен файдалану өлкәсенә кимүе күзәтелә, шул исәптән халыкның көнкүрештә һәм эштә көндәлек аралашуы шартларында. Бу процесслар татар телендә белем бирүче мәктәпләр саны кимү, татарлар күпләп яши торган төбәкләрдә югары белем бирүче мәгариф оешмалары каршында татар бүлекләре чөптәренә кимүе, татар телендә укыту системасының тулы кыйммәтле эшләве өчен сәяси-хокукий һәм институцион мөмкинлекләргә югалуы белән бергә дәвам итә. Халыкның татар телен һәм этник мәдәниятне югалту куркынычы татар телен, әдәбиятын, мәдәниятен саклау, үстерү һәм тарату проблемасының актуальлеген арттыра.

Район халкының тел-мәдәни хокукын тормышка ашыру өчен шартлар булдыру нигезләре гәмәлдәге закон базасы белән салынган.

1991 елның октябрендә “РСФСР халыкларының телләре турында” Федераль закон кабул ителде, 1992 елда Россия Федерациясе Югары Советының Милләтләр советы Россия Федерациясе халыкларының телләрен саклау һәм үстерү буенча дөүләт программасы Концепциясен яклады.

Татарстан Республикасының 1992 елның 8 июлендә кабул ителгән “Татарстан Республикасы халыклары телләре турында”гы Законы принципаль нигезләмәләрдә яңартылган законнар таянды. Республикада Россия Федерациясе Законы һәм Татарстан Республикасының дөүләт суверенитеты турындагы Декларация нигезендә кабул ителгән әлеге Закон Татарстан Республикасында дөүләт телләре булып татар һәм рус телләре булуын билгеләде. Әлеге ике тел статусы 1992 елның 6 ноябрендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Конституциясендә, Татарстан Республикасының 2004 елның 28 июлендә кабул ителгән “ТРда дөүләт телләре һәм ТРда башка телләр турында”гы 44нче Законында, Татарстан Республикасының 2004 елның 11 октябрендә кабул ителгән “2004-2013 елларга Татарстан Республикасында Татарстан Республикасының дөүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү турында”гы 52 нче номерлы законы, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 21.10.2013 елда кабул ителгән “2014-2021 елларга Татарстан Республикасында Татарстан Республикасының дөүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү турында”гы дөүләт программасын раслау турында”гы 794 нче карары белән беркетелгән.

Закон базасын тормышка ашыру ТРның дәүләт телләрен өйрәнүне һәм туган телдә белем бирүне үстерүгә һәм Чистай муниципаль районында татар телендә белем бирүче мәктәпләр санын саклауга юнәлеш алган.

Шуны да билгеләп үтәргә кирәк, тулаем алдагы Программаны тормышка ашыру елларында Чистай муниципаль районы уку йортлары татар телен һәм әдәбиятын укытуны оештыру буенча квалификацияле кадрлар һәм укыту-методик әдәбият белән тәмин ителгән иде. Милли белем бирүне үстерүгә ярдәм итү максатында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен өйрәнү буенча методик кабинетларның укыту-матди базаларын заманча жиһазлар, иллюстрацияле материаллар һәм күрсәтмә әсбаплар белән жиһазландыру буенча эш үткәрелде. Телләрен өйрәнүнең мультимедияле контентын һәм интерактив белем бирү продукциясен системалы эшләү һәм кертү башланды.

Халыкны туган телдәге әдәбият белән тәмин итү максатында шәһәр һәм авыл китапханәләре фондлары ел саен Татарстан Республикасында яшәүче халыклар телләрендәге әдәбият белән тулыландырыла. Күрсәтелгән телләрдә нәшрият эшчәнлегенә тормышка ашырыла.

Программа, шулай ук алдагы программа нәтижеләренә анализдан күренгәнчә, Чистай муниципаль районында телләрен саклау һәм үстерү эшендәге тырышлыкларга да карамастан, кайбер тоткарлаучы факторлар булу сәбәпле, куелган максатка ирешелмәде, алар арасында:

- а) алдагы Программаны житәрлек күләмдә финанслау;
- б) татар телен, республикада яшәүче халыкларның милли телләрен өйрәнүне нигезләү көчсез, рус телен һәм сөйләм культурасын саклау һәм үстерү буенча чараларның житәрлек булмавы;
- в) “мәктәпкәчә, башлангыч, урта (гомуми һәм һөнәри) һәм югары белем схемасы буенча туган телдә өзлексез белем бирүнең тулай системасының төгәлләнмәве;
- г) тиешле нормалар, стандартлар һәм технологияләр нигезендә мәгълүмати-коммуникацион киңлектә татар теле функциясенә ярдәм итүнең комплектлылыгының һәм системалылыгының житәрлек булмавы;

Өлеге Программа алдагы программаларны тормышка ашыру тәҗрибәсенә анализ нигезендә проблеманың барлык өлкәләрен һәм аспектларын, кабул ителә торган чараларның нәтижелелегенә һәм Программаның телләрен сакланышына бәйле булган барлык төп факторларга тәэсире нәтижәсен тулаем тәмин итүнең яңа төп принципларыннан файдаланып эшләнгән.

II. Программаның төп максатлары һәм бурычлары.

Республиканың милли казанышы буларак, Татарстан Республикасының дәүләт телләре дәүләт тарафыннан саклана һәм яклана. Телләр сәясәте дәүләт сәясәтенең төп өлешләренең берсе буларак максат булып тора:

- Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында татар, рус һәм башка телләрен тигез хокуклы эшләвен тәмин итү.

Программаның төп бурычлары булып торалар:

1. Татарстан Республикасында телләр сәясәтен норматив-хокукий тәмин итүне камилләштерү;
2. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында телләр сәясәтен норматив-хокукий тәмин итүне камилләштерү;
3. Чистай муниципаль районында татар һәм рус телләрен өйрәнү һәм татар һәм рус телләрендә укытуның бөтенлеген системасын үстерү; Татарстан Республикасынан читтә татар телен өйрәнүгә һәм татар телендә укытуга ярдәм итү;
4. Татарстан Республикасында татар һәм рус телләрен саклау һәм үстерү процессын фәнни һәм фәнни-методик озату;
5. Чистай муниципаль районында яшәүче халыклар вәкилләренең телләрен саклау һәм үстерү;

6. Чистай муниципаль районында дәүләт һәм башка телләрнең социаль статусын һәм абруен арттыру;

7. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында этнотелләр торышы мониторингы

Программаның максаты һәм бурычлары Россия Федерациясе Президентының 19.12.2012елгы 1666нчы номерлы Боевыгы белән расланган 2025 елга кадәрге чорга Россия Федерациясенең дәүләт милли сәясәте стратегиясенең Россия Федерациясе халыкларының мәдәниятен һәм телен саклау һәм үстерү, аларның рухи берлеген ныгыту, милли азчылык хокукларын тәэмин итү, Татарстан Республикасында яшәүче халыклар вәкилләренең этник мәдәниятен, көнкүрешен саклау, гомумдәүләт мәнфәгатьләрен һәм Россия халыклары мәнфәгатьләрен берләштерү, чит илләрдә яшәүче ватандашларыбызны яклау, аларның Россия һәм Татарстан Республикасы белән элемтәсен үстерүгә ярдәм итү өлешендәге максатларга һәм бурычларга, шулай ук Россия Федерациясенең “Мәгариф” өстенлекле милли проектының белем бирү өлкәсендә инновацияләрне стимуллаштыру, сәләтле яшьләрне яклау, иң яхшы укытучыларны һәм укучыларны бүләкләү, заманча белем бирү технологияләрен кертү өлешендәге максатларга һәм бурычларга туры килә.

Татарстан Республикасында рус телен дәүләт теле буларак саклау һәм үстерү 01.06.2005 елда кабул ителгән “Россия Федерациясендә дәүләт теле турында”гы 53нче номерлы Федераль закон нигезләмләре нигезендә тормышка ашырыла.

Программа чаралары Программа бурычлары нигезендә Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында телләрне саклау һәм үстерүнең барлык төп аспектларын үз эченә ала

1нче бурыч. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында телләр сәясәтен норматив-хокукий тәэмин итүне камилләштерү

Өлеге бурычны хәл итү кысаларында тормышка ашырылучы чаралар Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында дәүләт телләрен һәм башка телләрне файдалану һәм үстерү өлкәсендә хокукий мөнәсәбәтләрне көйләүче норматив хокукий актларны эшләүгә, системалаштыруга һәм тәржемә итүгә юнәлдерелгән.

2нче бурыч. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында дәүләт телләре буларак, татар һәм рус телләренең тигез хокуклы эшләнүенә ярдәм итү.

Өлеге бурычны хәл итү кысасында тормышка ашырылучы чаралар түбәндәгеләргә юнәлдерелгән:

рус һәм татар телләре өлкәсендә “лингвистик ярдәм күрсәтүне” оештыру;
“Татарстан Республикасында Татарстан Республикасының дәүләт телләре һәм башка телләр турында”гы Татарстан Республикасы Законын тормышка ашыру буенча инфраструктураны үстерү;

татар һәм рус телләре буенча тел белемен сертификатлаштыруны оештыру;
заманча операцион системаларны, гамәли программалар пакетын, тел ярдәме белән электрон җайланмаларны һәм технологияләрне татарча локальләштерү;

Татарстан Республикасына килүче хезмәт мигрантларына рус теле өлкәсендә ярдәм күрсәтү;

Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында татар һәм рус телләрендә географик объектлар исеменең бердәм каталогын булдыру;

социаль-коммуникация системасында рус һәм татар телләренең дәүләт теле буларак эшләнүен укыту-методик тәэмин итү;

Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында рус һәм татар телләренең дәүләт теле буларак эшләнүе өчен шартлар булдыру.

3нче бурыч. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында татар һәм рус телләрен өйрәнү һәм татар һәм рус телләрендә укытуның бөтенлеге системасын үстерү; Татарстан Республикасынан читтә татар телен өйрәнүгә һәм татар телендә укытуга ярдәм итү.

Әлеге бурычны хәл итү кысасында тормышка ашырылучы чаралар түбәндәгеләргә юнәлдерелгән:

татар һәм рус телләрендә укытуны укыту-методик тәэмин итү;

полилингвизм шартларында югары белем бирү системасында татар телендә укытуны үстерү;

анимацияле һәм мультимедияле белем бирү проектларын эшләү;

Россиянең киң кырлы мәдәни белем бирү системасында татар телен үстерүне тәэмин итү; татар теле һәм әдәбияты өлкәсендә югары квалификацияле кадрлар әзерләүгә ярдәм итү;

рус теле һәм әдәбияты өлкәсендә югары квалификацияле кадрлар әзерләүгә ярдәм итү;

Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районындагы белем бирү учреждениеләрендә укучыларны полилингваль укыту чөптөрөн оештыру;

уңайлы тел һәм мәдәни белем бирү мохитын булдыру.

4нче бурыч. Татарстан Республикасында татар һәм рус телләрен саклау һәм үстерү процессын фәнни һәм фәнни-методик озату:

татар теленең коммуникацион мәгълүматлар технологияләрендә эшләвен тәэмин итү.

5нче бурыч. Татарстан Республикасында яшәүче халыклар вәкилләренең телләрен саклау һәм үстерү.

Әлеге бурычны хәл итү кысасында тормышка ашырылучы чаралар түбәндәгеләргә юнәлдерелгән:

Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында жәмгыятьтә, масса-күләм мәгълүмат чараларында һәм интернет-киңлектә этник тел толерантлылыгын формалаштыру;

Татарстан Республикасында яшәүче халыклар телләрендәге материаллар булган мәгълүмати-ресурслы портал эшендә катнашу;

мигрантларның Татарстан Республикасында жайлашуы өчен лингвистик-мәдәни ресурс буларак, аларны Татарстан Республикасының дөүләт телләренә өйрәтү;

киң мәдәни белем бирү һәм тәрбияләү мохиты булдыру.

6нчы бурыч. Татарстан Республикасында дөүләт һәм башка телләренең социаль статусын һәм абруен арттыру.

Әлеге бурычны хәл итү кысасында тормышка ашырылучы чаралар түбәндәгеләргә юнәлдерелгән:

Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның телләрен саклау, үстерү һәм популярлаштыру буенча ижтимагый һәм шәхси инициативаларга грант ярдәме күрсәтү;

күп мәдәниятле жәмгыятьтә тел һәм мәдәни мохитны булдыру һәм үстерү.

7нче бурыч. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында этнотелләр торышына анализ мониторингы һәм Программаны тормышка ашыру барышы.

Әлеге бурычны хәл итү кысасында тормышка ашырылучы чаралар түбәндәгеләргә юнәлдерелгән:

Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында этнотелләр торышына социолингвистик мониторинг;

мониторинг һәм Программаны тормышка ашыру барышына анализ.

Объектив куркынычлар:

1. Россия Федерациясе законы үзгәртү. Хокукый өлкәдәге үзгәрешләргә заманча тәэсир итү өчен Программада Россия Федерациясе законының даими мониторингы механизмы, Программаны үтәү барышы һәм нәтижәләгә, шулай ук Программаны оператив үзгәртү механизмы каралган.

2. Финанс-икътисадый шартларны үзгәртү. Планлаштырылган проектларның модульлеге аларны финанслау күләменә бәйлә рәвештә төрле темплар белән һәм төрле конфигурацияләрдә тормышка ашыру мөмкинлеге бирү.

Үзгәртү мөмкин булган куркынычлар:

1. Программаны үтәүгә йомшак идарә итү риски, кире элементне югалту. Моны жиңу өчен еллык отчетлардан кала, Программа нәтижәләгеләгенә даими мониторингы каралган.

2. Этник социаль тотрыксызлык куркынычы һәм этник телләр толерантлылыгын бозу. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында яшәүче төрле этник телле төркемнәр мәнфәгәте балансы Программа чараларын формалаштырганда, шулай ук Программа тарафыннан каралган мәдәниятле белем бирү проекты этник социаль һәм этник тел толерантлылыгы куркынычлыгын киметү мөмкинлеге бирә. Программада шулай ук жәмгыятьтә толерантлы этник телләр мөнәсәбәтен пропагандалау буенча чаралар планлаштырылган.

Программаны тормышка ашыру сроклары

Программа 2019–2021 елларда тормышка ашырыла. Программаны тормышка ашыру этаплары

Программа индикаторлары

Программа индикаторлары булып торалар:

Соңгы бәяләү индикаторлары, үлчәү берәмлекләре	Индикаторлар билгеләре		
	2019 ел	2020 ел	2021 ел
1	2	3	4
Дәүләт власте органнары һәм жиңрле үзидарә органнарының структур подразделениеләре саны, Татарстан Республикасы телләре турындагы законны һәм Программаны тормышка ашыру функцияләре аларга карый, берәмлекләр	4	4	4
Татарстан Республикасы дәүләт телләрендәгә дәүләт һәм муниципаль идарә өлкәсендә, мәгълүмати-коммуникацион өлкәдәгә, хезмәтләр	50/50	50/50	50/50

1	2	3	4
өлкәсендәге аудиовизуаль мәгълүматлар мөнәсәбәте, процентларда			
Татар милләтендәге балаларны мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында туган татар телләрендә укыту һәм тәрбияләү өлеше, процентларда	31	31	31
Татар милләтендәге балаларны гомуми белем бирү оешмаларында туган татар телләрендә укыту һәм тәрбияләү өлеше, процентларда	30	31	31
Рус милләтендәге балаларны гомуми белем бирү оешмаларында туган рус телләрендә укыту һәм тәрбияләү өлеше, процентларда	100	100	100
Татарстан Республикасының масса-күләм мәгълүмат чаралары өлеше: татар телендә; Татарстан Республикасында яшәүче халыклар вәкилләре телләрендә, процентларда	30	30	30
Татарстан Республикасы һәм Россия Федерациясе халыклары телләрендәге республиканың һәркем алырлык китапханәләренең жыелма фонды өлеше, рус теленнән кала, процентларда	45	45	45

1	2	3	4
Татарстан Республикасында телләр торышы Программаны тормышка ашыру барышы турында масса-күләм мәгълүмат чараларындагы басмалар саны, берәмлек	10	10	10
Татарстан Республикасында этник тел торышына үткәрелгән тикшеренүләр һәм Программаны үтәү нәтижелелегенә анализ саны, берәмлек	2	3	3

Бурычлар буенча Программаны ресурслы тәэмин итү күләме аның 1нче Кушымтасында тәкъдим ителгән.

Программа максаты һәм бурычлары, нәтижеләрне бәяләү индикаторларын һәм чараларны финанслау аның 2нче Кушымтасында тәкъдим ителгән.

III. Программаны ресурслы тәэмин итү нигезе

Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы бюджеты акчасы хисабына Программаны финанслауның гомуми күләме 2199000 мең сум тәшкил итә, шул исәптән:

2019 елда-697000 сум

2020 елда -751000 сум

2021 елда – 751000 сум

Аерым чараларны бер максат һәм бурычлар белән берләштерүче (аларны координацияләп һәм килештереп үтөгәндә) комплекслы проектлы якин килү акчадан рациональ файдалануны һәм уңай нәтижеләргә ирешүне тәэмин итү мөмкинлеге бирә.

Чөнки Программага кертелгән чараларны үтәү урта һәм озын сроклы чорга исәпләнгән, алар Татарстан Республикасы бюджетыннан, Чистай муниципаль районының жирле бюджетынан максатчан финанслауга мохтаж.

Программа чараларын тормышка ашыру өчен билгеләнгән тәртиптә бюджеттан тыш чыганак акчасын жөлеп итү мөмкин.

IV. Программаны тормышка ашыру механизмы

Программаны тормышка ашыру барышында аның муниципаль заказчысы – координатор (Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе) төп башкаручыларның үзара элемтәсен, чараларны тормышка ашыру барышына контрольне һәм Программаны үтәүчеләрнең акчадан нәтижелә файдалануын тәэмин итә. Программа чаралары программа чараларын

үтәүчеләрнең барысы белән дә дәүләт заказчысы – Программа координаторы тарафыннан үтәләр торган муниципаль контрактлар нигезендә тормышка ашырыла.

Программаны тормышка ашыруда катнашучы башкарма комитет, ведомстволар һәм оешмалар бүлекләре Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсенә квартал саен отчет кварталыннан соң килә торган айның унынчы числосына кадәр аны үтәү турында мәгълүмат тапшыралар. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе:

ел саен, отчет чорыннан соң килгән елның 1 мартына кадәр Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты каршындагы телләр турындагы законны тормышка ашыру буенча Советка Программаны тормышка ашыру буенча эшләр барышы һәм финанслау чараларын файдалануның нәтижәләгә турында мәгълүмат жиберә.

V. Программаның социаль-икътисадый нәтижәләгән тасвирлау

Программаның нәтижәләгән чараларны билгеләнгән срокларда үтәү дәрәжәсе белән бәяләнә. Программаның нәтижәләгән бәяләү өчен Татарстан Республикасында этник телләр торышы мониторингы, этник социологик тикшеренүләр нәтижәләре, шулай ук министрлыклар һәм ведомстволарның агымдагы отчетлары материаллары, Дәүләт статистикасы федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча территориаль органы (Татарстанстат) материаллары файдаланыла.

Белем бирү дәрәжәсен, этник телләр компетентлылыгын арттыру, телләрнең эшләү өлкәсен киңәйтү, халыкара, милли һәм төбәк дәрәжәсендә мәгълүмат алмашу системасында телләрдән файдалану мөмкинлеген киңәйтү хисабына фәнни-техник һәм мәдәни үсешне активлаштыру, мәгариф өлкәсе хезмәткәрләренең осталыгы, квалификациясе, телләр компетентлылыгы ролен арттыру, мәдәни һәм этник телләр төрлеләгән саклау, толерантлылыкны һәм милләтара килешүчәнлекне арттыру Программаны тормышка ашыруның төп нәтижәсе булырга тиеш.

Программа Татарстан Республикасының дәүләт телләренең һәм башка телләрнең сәяси, икътисадый, социаль һәм этник мәдәният өлкәсендә һәм мәгълүмати киңлектә, шулай ук Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы мәгариф системасында һәм татар теленең районнан һәм республикадан читтә эшләвен чагылдыручы, Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында яшәүче халыклар вәкилләренең телләрен саклау һәм үстерү, дәүләт телләренең һәм башка телләрнең социаль статусын һәм абруен арттыру һәм Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында татар һәм рус телләренең функциональ потенциалын үстерү өчен нәтижәле фәнни эшләнмәләр кертү күрсәткечләре санының артуын карый.

Программа тарафыннан каралган чараларны тормышка ашыру рухи байлыкны арттыруга; Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында яшәүче халыклар телен, әдәбиятын һәм мәдәниятен популярлаштыручы яктырту чараларының халык өчен аңлаешлы булуы; Татарстан Республикасының дәүләт телләренең функциональлеген күтәрүгә, Программаны тормышка ашыруның фәнни һәм эксперт-аналитик базасын көчәйтү, башкаручыларның эшен координацияләү һәм оптимальләштерү мөмкинлегенә бирүче тиешле инфраструктураны булдыруга, Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыклар вәкилләренең телләрен куллану өлкәсендә норматив хокукый документларны камилләштерүгә ярдәм итәчәк.

Программа социаль һәм мәдәни өлкәдә үсешнең озын сроклы нәтижәсен тәэмин итүче механизмнар һәм чаралар системасын булдыруга исәпләнгән. Шундый төрдәгә нәтижәләр гадәти статистик үлчәүләргә бирешми һәм кыйммәтне бәяләүдә чагылдырылмый.

Программаны тормышка ашыру чаралары төрле типтагы һәм дәрәжәдәге белем бирү оешмаларының белем бирү һәм тәрбияләү эшчәнлеген яклау һәм үстерү, укытучының социаль статусын күтәрү мөмкинлеге бирә. Белем бирү системасын һәм хезмәтләр өлкәсен халыкның этник телләр мәсьәләсенә якынайту мөмкинлеге бирәчәк, халыкның туган телләрен өйрәнүгә һәм үстерүгә конституцион хокукларын якларга ярдәм итәчәк, Татарстан Республикасының телләр законы тормышка ашыру буенча чараларны координацияли һәм оптимальләштерә.

“2019-2021елларга Чистай муниципаль районында Татарстан Республикасында татар, рус һәм башка

телләренә саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен шартлар булдыру” Программасын тормышка ашыру буенча

программа чаралары системасы

1.

1нче бурыч. Татарстан Республикасында телләр сәясәтен норматив-хокукий тәэмин итүне камилләштерү

№ п.п.	Чаралар	Башкаручылар	Үтәү срогы	Финанслау күләме (сум.)
1.	Эш производствосында дәүләт телләреннән файдалану	Башкарма комитет Мәгариф идарәсе МБОУ МБДОУ ЧМРның мәдәният бүлеге	Бөтен чор дәвамында	-
2.	Рәсми атрибутикада (эленмәләр, мөһерләр) (бланклар, Татарстан Республикасының дәүләт телләреннән файдалану)	ТР ЧМРның башкарма комитеты Мәгариф идарәсе МБОУ МБДОУ Мәдәният бүлеге	Ел саен	25 000
3.	Социаль эңәмияттәге федераль законнарны һәм башка норматив хокукий актларны татар теленә тәржемә итү	Башкарма комитет Мәгариф идарәсе МБОУ ЧМРның МБДОУ	Бөтен чор дәвамында	-
4.	“Россия Федерациясе халыклары телләре турында”гы законны өйрәнү	Башкарма комитет Мәгариф идарәсе МБОУ МБДОУ Мәдәният бүлеге Яшьләр эшләре буенча бүлек белгечләре ЧМР	Бөтен чор дәвамында	-

5.	“Татарстан Республикасында Татарстан Республикасының дәүләт телләре һәм башка телләре турында”гы Законны өйрәнү	Башкарма комитет Мәгариф идарәсе МБОУ МБДОУ Мәдәният бүлеге Яшьләр эшләре буенча бүлек белгечләре ЧМР	Бөтен чор дәвамында	-
----	---	---	------------------------	---

2 Татарстан Республикасының дәүләт телләре буларак татар һәм рус телләренең тигез хокуклы эшләнүенә ярдәм итү

№ п.п.	Чаралар	Башкаручылар	Үтәү срогы	Финанслау күләме (сум.)
1.	“Татарстан Республикасында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү”нең муниципаль программасын эшләү һәм раслау	Башкарма комитет Мәгариф идарәсе МБОУ МБДОУ Мәдәният бүлеге	Ел саен	-
2.	Масса-күләм һәм мәдәни чаралар оештырганда һәм үткәргәндә ТРның дәүләт телләреннән файдалану	Башкарма комитет Мәгариф идарәсе МБОУ МБДОУ ЧМРның Мәдәният бүлеге	Ел саен	30000
3.	“Якташ язучыларыбыз ижатында милли менталитетны чагылдыру” жыентыгын бастыру	ЧМР мәгариф идарәсенең “5нче урта гомуми белем бирү мәктәбе” МБОУ	2019	-
4.	Учреждениеләргә, оешмаларга һәм шәхси кешеләргә тел мәсьәләсе буенча “ашыгыч лингвистик ярдәм” һәм консультатив ярдәм күрсәтү	ЧМРның башкарма комитеты ЧМРның мәгариф идарәсе	Ел саен	-
5.	Эшлекле татар һәм рус телләренә укыту буенча дәүләт һәм муниципаль хезмәткәрләр, бюджет учреждениеләре хезмәткәрләре өчен курслар оештыру	ЧМР башкарма комитетының мәгариф идарәсе	Ел саен	-
6.	Шәһәр һәм шәһәрара транспортта халыкка мәгълүмат бирү хезмәтен ТРның ике дәүләт телендә оештыру	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты, Автотранспорт предприятиесе	Ел саен	-

7.	Елга вокзаллары, автовокзаллар территорияләрендә һәм биналарында ТРның ике дәүләт телендә мәғлүмат биреп халыкка хезмәт күрсәтүне оештыру	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты, Автотранспорт предприятиесе	Ел саен	-
8.	Сәүдә хезмәткәрләренең халыкка ТРның ике дәүләт телендә хезмәт күрсәтүе	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты, Сәүдә бүлеге	Ел саен	-
9.	Предприятиеләрдә, хезмәт күрсәтү өлкәсендә ТРның ике дәүләт телендәге белешмәви мәғлүмат булуны тәэмин итү	Башкарма комитет, Чистай муниципаль районының хезмәт күрсәтү өлкәсе предприятиесе	2019-2021	-
10.	Сәүдә, сәламәтлек саклау һ.б. предприятиеләр хезмәтчәннәре арасында ике дәүләт телен кулланып конкурслар оештыру һәм үткөрү	Башкарма комитет, Сәүдә бүлеге, үзәкләштерелгән район дөваханәсе	2019-2021	-
11.	Башлангыч, урта һәм югары һөнәри белем бирүче оешмаларда телләр турындагы законны тормышка ашыруга ярдәм итү	Башкарма комитет Мәгариф идарәсе ЧМРның югары белем бирү оешмалары	2019-2021	-
12.	Г.Тукайга багышланган Бөтенроссия туган тел форумында катнашу	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты Мәгариф идарәсе МБУ МБДОУ	Ел саен	20 000
13.	Туган тел көнен оештыру һәм үткөрү	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты Мәгариф идарәсе МБУ МБДОУ	Ел саен 21 февральдә	20 000
14.	Яшь сәнгатьле итеп укучыларның “Тере классика” бөтенроссия конкурсының муниципаль этабын оештыру һәм үткөрү	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе МБОУ	Ел саен	2000

15.	Татар теле һәм әдәбияты укытучыларының эш тәҗрибәсенән иң яхшы эшләнмәләр җыентыгын бастыру	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе МБОУ	2019	50 000
16.	“Заманча белем бирүне модернизацияләү шартларында милли белем бирүне тормышка ашыру һәм тәрбияләү”	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе МБОУ	Ел саен	-
17.	Чистай муниципаль районының “1нче балалар бакчасы” МБДОУ базасында “Чишмә” методик ресурслы үзәге эшләве	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе МБДОУ	Уку елы дэвамьнда	-
18.	Балаларны Татарстан Республикасының ике дэүлэт телендэ укыту буенча Чистай муниципаль районының “28нче балалар бакчасы” МБДОУ базасында эксперименталь мейданчык эшлэү	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе МБДОУ	Уку елы дэвамьнда	-
19.	Ел саен мэктэпкчэ белем бирү учреждениелэре тэрбиячелэре арасьнда “Балаларны татар теленэ (рус теленэ) укыту буенча иң яхшы тэрбияче” конкурсын уздыру	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе МБДОУ	Ел саен	30 000
20.	Ел саен “ Иң яхшы билингваль балалар бакчасы” конкурсын уздыру	ТРның Мэгариф һәм фэн министрлыгы, ТР Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе МБДОУ	Ел саен	40 000
21.	Һөнэри осталык конкурсларьнда катнашу: -“Ел укытучысы “; - татар теле һәм әдәбияты укытучыларының Бөтенроссия “Туган тел” мастер – класс бэйгесе.	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе МБОУ	Ел саен	60 000
22.	Г.Исхакыйга багышланган фэнни- практик конференция	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе МБОУ	Ел саен	20 000

23.	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре арасында “Иң яхшы милли кабинет” конкурсын әзерләү һәм үткәрү	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе МБДОУ	2019	50 000
24.	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре төркемнәре арасында Идел буе халыклары курчаклары өчен костюмнар әзерләү конкурсын үткәрү	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе МБДОУ	2020	50 000
25.	Мәктәп укучыларының Туфан Миңнуллин исемендәге муниципаль фәнни- практик конференциясен үткәрү	Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе МБДОУ	2021	50 000
26.	Жәйге ишек алды майданчыкларында балалар өчен “Татар һәм рус әкиятләре геройлары” викторинасы	психолог-педагогик үзәк белгечләре	Ел саен	7000
27.	«Созвездие-Йолдызлык» эстрада сәнгатенең ачык республика телевизион яшьләр фестивале	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының яшьләр бүлеге	Ел саен Март	30 000
28.	Яшьләр көнен бәйрәм итү буенча чаралар	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының яшьләр бүлеге	Ел саен Июнь	150 000

3. Чистай муниципаль районында татар һәм рус телләрен өйрәнү һәм татар һәм рус телләрендә укытуның бөтенлеге системасын үстерү; Татарстан Республикасынан читтә татар телен өйрәнүгә һәм татар телендә укытуга ярдәм итү

№ п.п.	Чаралар	Башкаручылар	Үтәү срогы	Финанслау күләме (сум)
1.	Чистай муниципаль районында татар телен һәм әдәбиятын укыту торышына	Чистай муниципаль районы башкарма	Ел саен	-

	анализ	комитетының мәгариф идарәсе		
2.	Чистай муниципаль районы укытучыларының татар теле һәм әдәбияты буенча уку әсбапларын һәм программаны рецензияләүдә һәм яңа УМКны сынауда катнашу	ЧМРның мәгариф идарәсе, МБОУ	Ел саен	-
3.	Татар, рус, рус-татар мәктәпләрененң үзенчәлекләрен исәпкә алып педагогик кадрларны яңадан әзерләү һәм квалификацияләрен күтәрү	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, МБОУ	Бөтен чорга	-
4.	Чистай муниципаль районындагы белем бирү оешмаларында мультимедияле белем бирү проектларын эшләү	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, МБОУ, МБДОУ	Бөтен чорга	-
5.	Башкортостан Республикасы Миякинский районына уку әсбаплары, журналлар, методик ярдәмлекләр, нәфис әдәбият сатып алуда ярдәм күрсәтү	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе	Ел саен	2 000
6.	Татарстан Республикасының электрон белем бирү порталында виртуаль берләшмәләр һәм факультативлар эше кысаларында тәҗрибә алмашу	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, МБОУ	Бөтен чорга	-
7.	Татар телен һәм әдәбиятын укыту мәсьәләләре буенча семинар-практикумнар, фәнни-практик конференцияләр үткөрү	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, МБОУ	Ел саен	2 000
8.	Белем бирү учреждениеләрен укыту программалары буенча татар телендәге демонстрацион программалар белән тәэмин итү (Габдулла Тукай һәм башка танылган әдәбият һәм сәнгать эшлеклеләре иҗаты буенча	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе	Бөтен чорга	Татарстан Республикасы бюджеты

	интерактив китаплар)			
9.	Ел саен туган тел һәм әдәбияты буенча (чуваш, удмурт, мари, мордва), татар телендә белем бирүче мәктәпләр укучылары өчен татар теле һәм татар әдәбияты буенча, рус телендә белем бирүче мәктәпләр укучылары –татарлар өчен татар теле һәм татар әдәбияты буенча, рус телендә белем бирүче мәктәпләрнең рус телле төркемнәрендә укучылар өчен татар теле һәм әдәбияты буенча, туган телдә (рус теле түгел) белем бирүче мәктәпләр укучылары өчен рус теле һәм әдәбияты буенча мәктәп укучыларының республика фән олимпиадасының мәктәп һәм муниципаль этапларын уздыру	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе , МБОУ	Ел саен	30 000
10.	Гомуми белем бирү учреждениеләре укучыларының төрле дәрәжәдәге конкурсларда катнашуы өчен уңайлы тел һәм мәдәни белем бирү мохиты булдырырга	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, МБОУ	Ел саен	10 000
11.	Рус телле тәрбиячеләрне сүзләр дәрәжәсендә татар теленә өйрәтүне оештырырга	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, МБОУ	Ел саен (педагоглар гаризасы буенча)	-
12.	Татар һәм рус телләре кабинетларының укыту-матди базасын ныгытуга ярдәм итү	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе	Бөтен чор дәвамында	-
13.	Чистай муниципаль районында яшәүчеләрнең милли бәйрәмнәренә үткөрү тәҗрибәсеннән методик материаллар һәм тәкъдимнәр комплектын эшләргә	Чистай муниципаль районы мәгариф идарәсе МБОУ МБДОУ Мәдәният бүлеге	Бөтен чор дәвамында	-
14.	ТРда яшәүчеләрнең заманча тел мәдәнияте һәм традицияләре мәсьәләләре буенча урта махсус уку	ТРның «Чистай медицина училищесы (техникум)» ГАОУ	2020	10000

	йортлары һәм югары уку йортлары студентларының уку-тикшеренү эшләренең муниципаль конкурсын үткөрү	СПО		
15.	“Татар кызы “ республика конкурсының училище этабын уздыру һәм анда катнашу	ТРның «Чистай медицина училищесы (техникум)» ГАОУ СПО	Ел саен	2000
16.	Училищеда Славян язуы һәм мәдәнияте көненә багышланган конференция оештыру	ТРның «Чистай медицина училищесы (техникум)» ГАОУ СПО	Ел саен	2000
17.	“Студентлар язы” студентларның ижәт фестивале	ТР Чистай муниципаль районы башкарма комитетының яшьләр бүлеге	Ел саен Апрель	7000
18.	“Татар теле һәм әдәбияты” юнәлеше буенча магистрларны, аспирантларны максатчан жыюга ярдәм итү	ЧМРның башкарма комитеты	2019-2021	-
19.	“Рус теле һәм әдәбияты” юнәлеше буенча магистрларны, аспирантларны максатчан жыюга ярдәм итү	ЧМРның башкарма комитеты	2019-2021	-
20.	Студентлар, аспирантлар һәм укытучылар тарафыннан рус, славян теле һәм әдәбияты өлкәсендә академик алмашулар оештыру	Башкарма комитет ЧМРның югары белем бирү оешмалары	2019-2021	-
21.	Рус теле буенча ел саен студентлар олимпиадасы уздыру	Башкарма комитет ЧМРның урта-махсус, югары белем бирү оешмалары	2019-2021	-
22.	Рус теле буенча ел саен студентлар һәм мектеп укучылары өчен диктант һәм инша язучылар үткөрү	Мәгариф идарәсе ЧМРның урта-махсус, югары белем бирү оешмалары	2019-2021	-
23.	“Мин татарча сөйләшәм” республика конкурсы-акциясендә катнашу	Мәгариф идарәсе ЧМРның урта-махсус, югары	Ел саен	-

		белем бирү оешмалары		
24.	Мәктәп укучыларының Л.Н.Толстой исемендәге республика фәнни-практик конференциясендә катнашу	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мөгариф идарәсе	Ел саен	-

4. Татарстан Республикасында татар һәм рус телләрен саклау процессын фәнни һәм фәнни-методик озату

№ п.п.	Чаралар	Башкаручылар	Үтәү срогы	Финанслау күләме (сум)
1.	Фәнни-практик конференция үткөрүне оештыру	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мөгариф идарәсе	Ел саен	Агымдагы финанслау
2.	Татар телендәге газета-журналларга язылуны рәсмиләштерү, татар һәм рус телләрендәге "Татарстан яшьләре", "Ватаным Татарстан", "Чистай хәбәрләре" газеталары һәм "Мөгариф", "Сөембикә" журналлары	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мөгариф идарәсе	Ел саен	50000
3.	"Россия жәмгыяте тарихы, практикасы һәм үстерү перспективасы: икътисад, сәясәт, хокук, фән, мөгариф, мәдәният" дигән бөтенроссия фәнни-практик конференциясе	«Казан тикшеренү университеты (Казан шәһәре)» ЧОУның Чистай филиалы	Ел саен	60 000

5. Чистай муниципаль районында яшәүче халыкларның телләрен саклау һәм үстерү

№ п.п.	Чаралар	Башкаручылар	Үтәү срогы	Финанслау күләме (сум)

4.	Альтернатив уку әсбапларыннан файдаланып туган телне һәм әдәбиятны укуту	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, гомуми белем бирү оешмалары	Бөтен чорга	-
5.	Чистай муниципаль районында яшәүче халыкларны туган телләредә укытучылар һәм мәктәпкәчә оешмалар педагоглар семинарлары, форумнары, конференцияләре	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, гомуми белем һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	Ел саен	Агымдагы финанслау
6.	Чистай муниципаль районында яшәүче халыкларның фольклор бәйрәмнәрен уздыру: “Аулак өй”, «Масленица», «Иван Купала», «Нәүрүз» һ.б.	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, гомуми белем бирү учреждениеләре	Ел саен	10000
7.	Чуваш халыклары жырлары һәм биюләре бәйрәме	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, гомуми белем бирү учреждениеләре	2019	5000
8.	“Чистай муниципаль районында яшәүче халыкларның этнографик мозаикасы” фотоконкурсын оештыру һәм үткәрү	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, гомуми белем бирү оешмалары	2020	5000
9.	Татар шагыйре Г.Тукайның тууына 135 ел тулу багышланган татар телендәге “Габдулла Тукай” дигән иншалар	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, гомуми белем бирү оешмалары	2021	5000
10.	Идел буе халыкларының тел һәм әдәбият атналыгын уздыру	ТРның «Чистай медицина училищесы (техникум)» ГАОУ СПО	Ел саен	12000

11.	Татарстан Республикасы халыкларының өлкән яшьтәгеләр арасында туган телне өйрәтү буенча курслар оештыру һәм үткәру	ЧМР башкарма комитеты	2019-2021	-
12.	ЧМР китапханәсе фондларын ел саен милли һәм туган якны өйрәнү әдәбияты һәм вакытлы басмалар, шул исәптән ТР халыклары телләрендәге белән комплектлау	Башкарма комитет Мәдәният бүлгеге ЧМРның мәгариф идарәсе	2019-2021	-
13.	ТР халыклары вәкилләре комплекслы яши торган урыннарда күрсәткечләргә, эленмәләргә Татарстан Республикасының дәүләт телләрендә һәм жирле халыкның туган телендә язуны тәэмин итәргә	ЧМРның шәнәр башкарма комитеты	2019-2021	-
14.	Татарстан Республикасында яшәүче халыклар вәкилләренең тел һәм әдәбият үнкөнлеген үткәру	Башкарма комитет, мәдәният бүлгеге, ЧМРның мәгариф идарәсе	2019-2021	-

6. Татарстан Республикасында дәүләт һәм башка телләренең социаль статусын һәм абруен арттыру

№ п.п.	Чаралар	Башкаручылар	Үтәү срогы	Финанслау күләме (сум)
1. 1.	Татар телендәге китапларны һәм вакытлы матбугатны сату буенча чөлтәр булдыру	Башкарма комитет ЧМРның мәдәният бүлгеге	2019-2021	-
2. 2.	Татар һәм рус теле һәм әдәбияты укытучыларының республика форумында катнашуы	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, гомуми белем бирү оешмалары	Бөтен чорга	Агымдагы финанслау

3. 4.	Китапханәләр фондын милли һәм туган якны өйрәнү әдәбияты белән комплектлау	ТРның Мәгариф һәм фән министрлыгы гомуми белем бирү оешмалары	Ел саен	Татарстан Республикасы, бюджеты
4. 5.	Чистай муниципаль районының мәгариф учреждениеләрендә ТРның дәүләт телләре буенча олимпиада үткөрү РТ	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, гомуми белем бирү оешмалары	Ел саен	Агымдагы финанслау
5. 6.	Башка милләт вәкилләренең балаларын туган телләрендә укыту һәм тәрбияләү өчен мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә яңа сыйныфлар, төркемнәр ачу	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, гомуми белем бирү оешмалары	Бөтен чорга	-
6. 7.	Сыйныфларны һәм мәктәпләрне Чистай муниципаль районында яшәүче башка милләт вәкилләре телендәге (чуваш) кадрлар һәм укыту-методик әдәбият белән тәэмин итү	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, гомуми белем бирү оешмалары	Ел саен	Татарстан Республикасы, Чистай муниципаль районы бюджеты 10 000
7. 8.	Китапханәне башка милләт вәкилләре телендәге нәфис әдәбият, китаплар белән тулыландыру	Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф идарәсе, гомуми белем бирү оешмалары	Ел саен	Татарстан Республикасы, Чистай муниципаль районы бюджеты
8. 1	«Алтын каләм» - «Золотое перо» яшүсмерләр һәм яшьләр матбугатының республика фестивалендә катнашу .	ТРның «Чистай медицина училищесы (техникум)» ГАОУ СПО	Ел саен	6000
9. 1	Студентлар һәм педагоглар белән «ТР телләренең статусын күтәрү ысуллары» дигән интерактив дәрес	Психолог-педагогик үзәк белгечләре	2019 ел	1000

7нче бурыч: Татарстан Республикасында этнотелләр торышына анализ һәм мониторинг

7.1. Программаны тормышка ашыру нәтижелелен арттыру буенча оештыру чаралары	7.1.1. Индикаторлары һәм чараларның календарь планнары нигезендә чараларны үтәүгә анализ.	Мәгариф бүлеге	2019 – 2021 еллар	Отчетлар берәмлекләр саны,	1
	7.1.2. Программа чараларын үтәүчеләрнең отчетларына анализ, вакытлы отчетларны эзерләү һәм бастыру һәм Программаны үтәү буенча тәкъдимнәр		2019–2021 еллар	Отчетлар берәмлекләр саны,	1
	7.1.3. Чараларны үтәүчеләр белән киңәшмә үткөрү		2019 – 2021 еллар	Үткәрелгән киңәшмәләр саны, берәмлекләр	2
	7.1.4. Программада каралган конкурсларны, грантларны үткөрүгә контроль һәм координацияләү		2019 – 2021 еллар	Отчетлар берәмлекләр саны,	1

Барлығы бурыч буенча

Бурыч буенча нәтижә

Программаны тормышка ашыру өчен кирәк булган финанслау күләме, шул исәптән еллар буенча

Барлығы	2019	2020	2021
2199000	697000	751000	751000

Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитеты карарына 2нче Кушымта

Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында телләр турындагы законны тормышка ашыру буенча комиссия составы

Задворнова Г.Ю., Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитеты житәкчесенең социаль мәсьәләләр буенча урынбасары, комиссия рәйсе;

Купцова О.В., Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитеты житәкчесе урынбасары – “Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мөғариф идарәсе” МКУ начальнигы, комиссия рәйсе урынбасары;

Таһирова Э.Г., Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитеты мөғариф идарәсенең баш белгече, комиссия сәркатибе.

Комиссия әгъзалары:

Нәбиуллин Г.Ә., “Бөтендөнья татарлары конгрессы башкарма комитеты” республика сәяси жәмәгать оешмасының Чистай оешмасы рәйсе (киләшү буенча);

Хаматова Ч.А., Чистай муниципаль районы Советының жәмәгать оешмалары, масса-күләм мөғълүмат чаралары белән эшләрү һәм милләтара мөнәсәбәтләр буенча бүлгеге начальнигы (киләшү буенча);

Ларионова Н.В., ТР Чистай муниципаль районы башкарма комитетының мәдәният бүлгеге начальнигы;

Волкова Л.А., Чистай муниципаль районы башкарма комитетының яшьләр эшләрү буенча начальнигы;

Чурин И.П., Чистай шәһәрә һәм Чистай районы керәшеннәрәнең жәмәгать оешмасы рәйсе;

Плотников П.В., Чистай шәһәрә һәм Чистай районының Чуваш ижтимагый үзәгеге рәйсе;

Пономарев В.А., “Рус ижтимагый берләшмәсе” жәмәгать оешмасы рәйсе (киләшү буенча);

Добранравова О.В., Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында Татарстан халыклары Ассамблеясе вәкиллегеге житәкчесе (киләшү буенча).

Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитеты карарына 3нче номерлы Кушымта
21.03.2019 №146

Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында телләр турындагы законны тормышка ашыру буенча комиссия турындагы Нигезләмә

1. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында телләр турындагы законны тормышка ашыру буенча комиссия (алга таба –Комиссия) телләренә үстерүгә һәм аларның гармонияле үзараэлемтәсенә, милли-тел мөнәсәбәтләренәң ныклы балансын яклауга юнәлдерелгән сәясәтне тормышка ашыру максатында оештырылган һәм Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитеты каршындагы даими эшләрүче орган булып тора.

2. Комиссия үз эшчәнлегендә Россия Федерациясә Конституциясенә, Федераль законнарға, Россия Федерациясенәң башка норматив хокукий актларына, Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукий актларына, әлеге Нигезләмәгә таяна.

3. Комиссиянең төп бурычлары булып торалар:

- Татарстан Республикасының 08.07.1992 елда кабул ителгән “Татарстан Республикасында дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында”гы 1560-ХІІнче номерлы законы, Татарстан Республикасының 12.01.2013 елда кабул ителгән “Татарстан Республикасында татар телен дәүләт теле буларак файдалану турында”гы 1нче номерлы законы нигезендә, Россия Федерациясә Президентының 19.12.2012елгы 1666нчы номерлы Боерыгы белән расланган 2025 елга кадәрге чорға Россия Федерациясенәң дәүләт милли сәясәте стратегиясә, Татарстан Республикасы Президентының 03.07.2008 елгы УП-312нче Боерыгы белән расланган Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәте Концепциясә, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 25.10.2013 елгы 794нче карары белән расланган “2014-2021елларға Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасының башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү” дәүләт программасын һәм Татарстан Республикасында дәүләт телләрен һәм башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү өлкәсендәгә сәясәткә кагылышлы башка норматив документларны (алга таба – телләр өлкәсендәгә сәясәт) тормышка ашыру буенча Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы территориясендә урнашкан жирле үзидарә органнары, жәмәгать берләшмәләре, мәдәният һәм сәнгать оешмалары, фәнни, мәгариф һәм башка оешмалар, учреждениеләр һәм уку йортлары эшчәнлегенәң үзараэлемтәсен һәм координацияләүне тормышка ашыру;

- Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районында Татарстан Республикасы телләре турындагы законны үтәү буенча жирле үзидарә органнары, мәгариф һәм башка оешмалар, учреждениеләр, оешмалар эшчәнлегенә анализ, үз вәкаләтләре чикләрендә тәкъдимнәр һәм карарлар кабул итү, аларны үтәүне тикшерү;

- “2019-2021елларга Чистай муниципаль районында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү турында”гы муниципаль программаны финанслау мәсьәләләрен карау;

- “2019-2021елларга Чистай муниципаль районында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү турында”гы муниципаль программаны тормышка ашыруга контроль;

4. Комиссиянең хокукы бар:

- Татарстан Республикасында телләр турындагы законны үтәү мәсьәләләре буенча тәкъдимнәр эшләргә һәм җирле үзидарә органнарына кертәргә;

- Татарстан Республикасы дәүләт власте органнарыннан һәм җирле үзидарә органнарыннан, шулай ук учреждениеләрдән, оешмалардан һәм вазифаи затлардан Комиссия эше өчен кирәк булган аның компетентлыгына карый торган мәгълүматны билгеләнгән закон тәртибендә сорау;

- Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитетына --“2019-2021елларга Чистай муниципаль районында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү турында”гы муниципаль программасына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында тәкъдим кертәргә;

- муниципаль норматив хокукый актларны үзгәртү турындагы тәкъдимнәрне эшләргә һәм үз компетентлыгы чикләрендә җирле үзидарә органнарына кертәргә;

- телләр өлкәсендәге сәясәтне тормышка ашыру белән бәйлә мәсьәләләр буенча эшчәнлекне тормышка ашыручы җирле үзидарә органнары вазифаи затларын, җәмәгать берләшмәләре, мәдәният һәм сәнгать оешмалары, фәнни, белем бирү һәм башка оешмалар, шул исәптән коммерцияви булмаган оешмалары вәкилләрен үз утырышларына чакырырга һәм отчетларын тыңларга;

- үз вәкилләрен телләр өлкәсендәге сәясәтне тормышка ашыру белән бәйлә мәсьәләләр буенча, Комиссия компетентлыгына карый торган актуаль мәсьәләләр буенча эшчәнлекне тормышка ашыручы Татарстан Республикасының дәүләт власте органнары, җирле үзидарә органнары, җәмәгать оешмалары, мәдәният һәм сәнгать оешмалары, фәнни, белем бирү һәм башка оешмалар, шул исәптән коммерцияви булмаган оешмалар тарафыннан уздырыла торган киңәшмәләрдә, конференцияләрдә һәм семинарларда катнашу өчен җибәрәләр;

- Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы территориясендә Татарстан Республикасы дәүләт телләренең җәмгыять тормышының барлык өлкәләрендә дә тигез хокуклы булуын һәм оптималь эшләвен, аларның үзара элмәтәсен тагын да үстерүне тәмин итүгә юнәлдерелгән чаралар инициаторы булу.

5. Комиссия Комиссия рәисе, аның урынбасары, сәркатибе һәм Комиссия әгъзалары составында формалаша, алар җәмәгать башлангычларында аның эшендә катнашалар. Комиссия составы Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитеты тарафыннан раслана.

6. Татарстан Республикасы Чистай муниципаль районы башкарма комитеты җитәкчесе урынбасары Комиссия рәисе булып тора.

7. Комиссия утырышы кварталга бер тапкырдан да ким үткәрелми. Комиссия утырышын үткәрүнең көн тәртибе, вакыты һәм тәртибе Комиссия рәисе тарафыннан билгеләнә. Кирәк булганда Комиссиянең чираттан тыш утырышлары үткәрелә.

8. Комиссия үз эшчәнлеген Комиссия утырышларында кабул ителгән һәм Комиссия рәисе раслаган эш планнары нигезендә тормышка ашыра.

9. Комиссия утырышын Комиссия рәисе яисә аның кушуы буенча Комиссия рәисе урынбасары уздыра.

10. Комиссия утырышында комиссия әғзаларының гомуми санының өчтән ике өлеше катнашса, утырыш тулы хоқуклы дип санала.

11. Комиссия карары утырышта катнашучы комиссия әғзаларының күпчелек тавышы белән кабул ителә. Тавышлар тигез булганда утырышта рәислек итүченең тавышы хәлиткеч роль уйный.

12. Комиссия карары беркетмә белән рәсмиләштерелә, аңа Комиссия утырышында рәислек итүче имза куя. Комиссия карары тәкъдим итү характерында була.